

Ledig for oppdrag

Av Jørn Rattsø, 15/1/01

Fylkeskommunene ser ut til å ha blitt overkjørt av virkeligheten ved inngangen til det nye år. De strever med å finne seg en ny plass i tilværelsen. 'Fylkeskommune ledig for oppdrag' er budskapet til omverdenen.

Fylkeskommunene har mye å by på. Et ferdig oppsatt politisk styre står klart til bruk. Det kan virke litt stort for de små enheter, men er ganske representativt. Både sørfylket og nordfylket er med, by og bygd, kvinner og menn. Politikerne er riktignok utvalgt av små partigrupper for spesielt interesserte, og det er kanskje liten politisk forskjell mellom dem, men de er kunnskapsrike og erfarne. De fleste opererer i tillitsvekkende grå dress. Det politiske skjønn leter nå etter saker til avklaring.

Politikerne disponerer administrasjoner av anselig størrelse, og de fleste har vakre administrasjonsbygg. Det kan med rette reklameres med fagkompetanse og saksbehandlingsrutine. Byråkratiet har kapasitet til nye utfordringer.

Hvordan er vi kommet i den ulykkelige situasjon at den fylkesvise politikk og administrasjon virker overflødig? 'En skute med avslåtte lanterner', som det ble sagt på et seminar nylig. Det er kanskje historien om noen som sto stille mens verden raste forbi.

Det kan være godt å stå stille

Kommuneforvaltningen har forsvart status quo, selv om den lenge har vært overmoden for reform. Alt skal helst være som før, uberørt av folkeflyttinger, nye kommunikasjoner, spesialisering av kompetanse, global konkurranse osv. Den tilhørende kostnadsveksten har man bare overveltet på statskassen og oljepengene. Kommuneinndelingsutvalget ledet av Ragnar Christiansen varslet klart om problemene allerede i 1992. Det viktigste svaret fra kommuner og fylkeskommuner var protest. Og stortingspolitikere fulgte opp med kollektiv ansvarsfraskrivelse. Denne vegring kommer nå som en bomerang, iallefall for lokaldemokratiet.

Imens har samfunnsutviklingen rullet videre med stadig nye krav. Alle føler omstillingspresset. Og de fleste tilpasser seg. De offentlige institusjoner som har stått nærmest befolkningen og dermed kundene har reagert først. Telegrafverket's omstilling er vel mest kjent. Ny teknologi og ny trafikk krevde sitt. Selv Postverkets tunge organisasjon er lagt om. I den senere tid er ligningskontorer og politidistrikter på dagsorden. Få tviler på at omleggingene er nødvendige, selv om ikke alle liker samfunnsutviklingen i stort. Offentlige institusjoner som står fjernere fra befolkningen har levd et mer beskyttet liv. Forvaltningen har i større grad kunnet unndra seg forandring.

Det er sykehusene som har gjort situasjonen akutt for fylkeskommunene. Nasjonale politikere har lenge sett på et sykehusvesen i dårlig drift. Legedekning i verdenstoppen og legelønninger i samfunnstoppen har ikke hindret køer og krisebeskrivelser. Nye tiltak har stadig vært fremmet av staten, som innsatsstyrt finansiering og selskapsorganisering. De har ikke produsert resultater raskt nok til å roe gemyttene. Dermed har politikerne vært presset til å handle. Statssykehus framstår som et kraftfullt svar på ansvarsfraskrivelse og utpressing av statskassen.

Det er ikke gitt at statsovertagelsen gir gode resultater. Tvert imot. Den kan bli meget dyr og kan gi helseprofesjonene enda sterkere stilling – til større glede for dem enn for oss andre. Det innebærer også en kraftig sentralisering av makt. Men politikerne har iallfall handlet. Spørsmålet er hva vi skal gjøre med rest-fylkeskommunen.

- men tilslutt reagerer politikerne

Politikere sitter nå i førersetet for prosessen, mens byråkrater og utredere sitter i baksetet. Det er kanskje slik det skal være. Det er et paradoks at politikken har fått initiativet fordi politikken for lenge har vært handlingslammet. Det er slik det blir når bare kriser kan frambringe politisk reaksjon. Og politikken er ikke alltid rasjonell. I de rammebetingelser som foreligger heter det at vi skal ha et regionalt folkevalgt nivå. Det er partimessig bestemt før man har klargjort hva dette folkevalgte nivå skal foreta seg. Derfor dagens jakt på nye oppdrag.

Det er ikke helt klart hvorfor det vanlige samarbeid mellom fagkompetanse og politikk brøt sammen på dette området. Oppgavefordelingsutvalget ledet av Lars Wilhelmsen skulle legge

grunnlaget, og er edrueliggjørende lesing for de som tror på enkle løsninger. Kanskje var utredningen for edruelig. Forslagene var ikke radikale nok til å gi svar på det omstillingspresset som har bygd seg opp. Og forhold utenfor utvalgets mandat er vel så viktige – kommunestrukturen og organiseringen av velferdstjenestene.

Det verst tenkelige nå er at rest-fylkeskommunen hanger videre med gradvis utarmning av administrasjon og politikk. Flytting av marginale oppgaver til fylkeskommunene vil ikke rette på det. Heller ikke marginal justering av grenser og størrelse. Men slike marginale redningsoperasjoner kan lett bli resultatet.

Når politikerne har sagt A, statssykehus, må de også si B, konsolidering til sterkere primærkommuner og ny rolle til landsdelsregioner som erstatter fylkeskommunene. Alternativet er å vente på nye kriser som presser fram ny dramatik.